

MEGJEGYZÉS

„Egyszerű” embereknek
titulálnak titeket:

a nagyszerűek,
a bonyolult lelkek,
a makulátlanok,

akiken jókat derül a magas ég,

mert gőgösek,
pökhendiek
és hülyékl

Megyesi Gusztáv

TEREMTORNA

Ez még téli történet, téli teremtörténet; a népszerű szónok, pártalvezér az országot járva föllépett egy zsúfolásig megtelt csarnokban, s beszéde közepén azt mondta: a MIR úrállomás legénysége nem tud visszatérni a Földre, mert az oroszoknak elfogyott a benzinjük.

Nekünk most nem az a dolgunk, hogy megfejtsük az úrhajó működésének titkát, benzinnel üzemel-e vagy sem, és ha benzinnel, mint egy Zetor vagy Berva Moped, akkor hány kannát kellene kölcsönadni a visszatéréshez; nekünk kizárólag arra kell figyelniünk, hogy egy ilyen bejelentés után miért kezd el dübörögni, éljenezni, vaspapsolni a terem.

Továbbá: amikor egy teremben elkiáltja magát valaki, hogy piszkos tetvek, vagy hogy teli van az ország idegenekkel, közelebbről: mocskos bolsikkal, görényekkel és varangyokkal, szóval amikor egy ilyen termet mozgásba akar hozni a szónok, miért éri el a célját. Miért hurrázik talpra ugorva az a terem, vagy borul egymás nyakába diadalittasan.

Én negyvenegy évet megéltem, ez sok is tud lenni, meg kevés is (tán félúton vagyok, ha nem is évszámilag, csak tapasztalatilag), de mindig ámulva bámultam mindenféle termet, hogyan képes dübörögni, éljenezni, hurrázni. Mert hogyha ez a haza tényleg teli van tetvekkal, ha itten még mindig görényvilág van, akkor a teremnek sírnia kellene, erősen, férfiasan, de legalábbis könnyeket nyelve, saját ajkába harapva. Hogy a csudába lehet orulni megannyi tetűnek, sőt már a ténynek magának is, hogy a tetűk

vannak, hogy még mindig ők vannak, és hogy *keresztbe tesznek* a rendszerváltásnak. (Mellesleg: lehet-e hosszába tenni egy épülő demokráciának?)

Az is télen történt (de lehet, hogy nyáron), hogy maga a kormányfő jelentette be: csódtömeget örökölt az előző kormánytól; majdnem elszabadult az örömtől a pokol. Ezt is mindig úgy képzeltem, hogy ilyenkor hüppögni kellene, vagy a kalap szélét morzsolgatván felállni, mint ravatalozóban, mikor indulnak a koporsóval.

De nem.

A szarnak jár ki az éljenzés.

De nyilván nem erről van szó.

Lehet, hogy hurrázni a szarnak azért kell, amiért füttyülve halad haza az ember hosszú erdön át holdtalan éjszakán. Vagy amiért a katonák vonultak füttyülve (nem énekelve, mert az más!) a Kwai-folyó épülő hídja felé, csupa fogságba esett angol katona, elszántan, némi európai fölényrel az arcukon. Am lehet, hogy ez túlzás, egy század azért is vonulhat füttyülve a filmen, mert egy remek zeneszerző remek dallamot komponált, egy fogolyszázad füttyüli ezt a dallamot, és ebből világláger lesz. (Életem első filmzeneje, amire emlékszem, amit füttyültem, s füttyülés közben kicsit úgy képzeltem, jó volna fogolyszázadnak lennem valahol Ázsiában, de folyó mellett.)

Mi nem félünk senkitől.

Ezt dübörgi valójában a terem, ezt éljenzi, hurrázza végestelen végig, míg a szónok föl nem emeli a karját, újabb szót kérek. De miért kellene félünk bárkitől is? És ez egyúttal logikai bukfenc is, demokrácia (amit mi építünk) csak félelem nélkül létezhet, de mindez fordítva: ha nem félünk, még nem csináltunk demokráciát. (Bibó, ha élne, honnan s hova jutna?)

Reszkessetek!

De kik? És ha reszketnek is, mi a jó abban? Hiszen mi a teremben ülünk, ebből kifolyólag nem láthatjuk azokat, akiknek reszketniük kellene, így nem adatik meg az a csodálatos élmény, hogy reszketni lássuk *azokat*. Ahhoz egy másik terembe kellene átvonulnunk, abba a terembe, ahol azok vannak, akiknek reszketniük kéne. Persze, ha volna is ilyen terem, lehet, hogy éppen nem reszketnének benne, épp ellenkezőleg: lehet, hogy hurráznának, dübörögnének ők is; bizonyos értelemben mi is tetvek vagyunk, görények, idegenek.

Inkább azért úgy van az, hogy *céltalan* a terem. Nagyon is elképzelhető, hogy azok, akiknek reszketniük kellene, csak külön-külön lelhetők fel, s mikor mi éljenzünk, dübörgünk, akkor ezek egymástól s tőlünk is függetlenül lélegeznek, piszkoskodnak, görénykednek otthonukban, tehát a teremnek föl kellene kerekednie egy ilyen hosszan tartó, dübörgő éljenzés után, és elmennie minden egyes tetű otthonába, ott belesni az ablakon, és ha ott csakugyan egy tetű, görény, bolsi és miegyéb ül az asztalnál, s épp piszkosodik, hát akkor rájuk törni, rendet vágni, véget vetni a nagy, sötét görényvilágnak.

Bejární Tolnát, Baranyát, le-föl az országot, számolni, elszámolni.

Ez még nincs.

Valami más van.

Talán csak az a kis fészekmeleg hiányzik.

Lehet, hogy a tetűzés jó. Az lehet jó a tetűzésben, hogy amennyire viszkető tud lenni egy tetű (tehát konkrét), olyannyira nem az, olyannyira általános is. Teli vagyunk tet-

vekkal országosan. Ez egy sikeres mondat minden teremben. Nem lehet persze megszámlolni, lajstromba venni a tetüket, mélyen a szemükbe nézni meg pláne nem lehet, mégis éljenezni kell. Hogyne dübörögnénk, toppantanánk a lábunkkal, hiszen mind-egyikünk találkozott már életében tetűvel, legalább egyszer. És akkor ezt az egyszer látott tetűt képzeljük bele az általános tetűbe, mármint hogy ez az a tetű, akiről a szónok is beszél, akiért a terem dübörög, s máris egy és oszthatatlan a tetű, holott nem egy, de ezer és tízezer, s mindegyik különböző, de olyannyira ám, hogy ha tetű is, nem attól tetű, amitől mi gondoljuk, és nem attól, amitől a szónok, amitől a terem gondolja.

A tetű mint csoport föl nem ismerhető.

Ezért lehetetlen szép szabad világban a tetűirtás.

Ahol tetűirtás van, az nem szép és szabad világ.

Mármost csak az a kérdés, miért dübörög mégis a terem.

Apám egy időben a helyi népfrontklubba járt gyűlésezni. A terem nem messze tőlünk, a sarkon állt, ablakai két utcára is néztek, én gyerek voltam, mindegyiken benéztem. Mikor nevetett a terem (derűre fakadt), apám is nevetett, mikor indulatba jött a terem, apám arca is megkeményedett.

Min nevettek?

Min gondolkodtatok el? – akartam kérdezni mindannyiszor, de nem bírtam megkérdezni. Magam is nevetek, ha a terem nevet, s magamba roskadok, ha a terem is ezt teszi. Van úgy, hogy nem nevetnék, mert nem tudom, min is kéne, mégis nevetek, talán mert mindenki nevet, mert nem akarok egyeddé válni a teremben, még rám kérdeznének: *min nem nevelsz te?*

Akkor azt nem tudnám megmagyarázni.

Mint bolondórán az iskolapadban ülve: min vihogsz, fiam, míg ki nem hívlak felelni.

Teremben ne akarjon kiválni az ember.

De akkor később miért pont arra emlékszik, hogy kivált, elűtött? Hogy egyed volt.

Mint mikor egykori elvtársat faggatnak, s az egykori elvtárs felelget. Mint mikor az egykori elvtársak azt mondják immáron egy új világban, hogy nem úgy volt, ahogy azt most beállítják. Mert ők soha nem mondták, cselekedték azt, amit ma mondanak róluk, mármint hogy mit mondtak, cselekedtek akkor. Egész másképp volt az, egész másképp volt minden. Van-e erőnk megérteni, hogy ez nem amnézia, s nem is leha-zudozása csillagnak az égről, hanem ez ugyanaz, mint a tetűzés. Ahogy mindenki összeakadt már tetűvel életében (tehát úgy érzi: van alapja a tetűzéshez), úgy a most emlékező elvtárs is mondott ellent annak idején, képviselte az igazságot, sőt protestált is komoly, fontos helyen, mi több, jót akart. Mindegyik életében volt azért egy pillanat, amikor – ha véletlenül is – jó döntést hozott, haladót.

Vagy mikor azt mondta, elegendő volt ebből az égeszből.

Nem minden elvtárs lovetett.

Vizont lövethetett volna. És ez, mármint hogy lövethetett volna, de nem lovetett, több mint tragédia a világra nézve. Az elvtársat is minősíti, hogy miben volt ő elvtárs, hogy *lovethetőségben* volt fontos elvtárs, amiről meg lehet és meg is kell hogy legyen a véleményünk, viszont azt meg nekünk kell megértenünk, hogy az ő nemlövetése (bár lovetethetett volna) erény a szemében.

Gesztusból maradtunk élve.

Fátylat reá.

Hanem hát mit kezdünk egy ilyen teremmel?

Apám egy időben számlálónak volt beállítva egy függönyös terembe. Mikor késő este hazajött, és kérdeztük őt pizsamástul, hálóingestül a konyhába nyomulva, rákönyökölve a morzsás asztalra, erősen a szemébe nézve, hogy *na, mi volt?*, a hasfalát masszírozta. Az urna – mondta –, még ha papírok vannak is benne, igen vág az élivel, ez akkor derül ki, mikoron az urnát ölbe fogva az asztal lapja fölé emeli az ember, és tartalmát kiborítja.

Ez a kiborítás apám tiszte volt. De bennünket nem ez érdekelt, minket ott speciel a cédulák érdekeltek, hány cédulára volt ráírva, hogy „tetvek vagytok”, s hogy „dögöljete meg”, szóval ilyen mai tetűzések, mert a házunkból húszan is választottak a közeli iskolában, amikor hazajöttek, az ablakon át mondták egymásnak, hogy „én ezeknek jól megmondtam”, elvileg az összes cédulán jól meg volt mondva. Persze hogy apám arcába néztünk.

– Nagyok sok cédula volt. Nagyon sok – mondta apám, és hörpölni kezdte a levest, erősen, hörpölösen evett, nagyokat szakítva a kenyérből.

– Nem bírom, ha így eszel – mondta anyám, és bement a szobába, a húgom követte őt (mint mindig), én apámmal maradtam, hát akkor mondd, férfi a férfinak.

– Semmi – mondta apám, és eltolta magától a tányért.

A másnap reggeli újságokban ott állt a körzetünk, a mi termünk, hogy a mi termünkbe mindenki belépett, és 99,4 százalék, és a neve is annak, akire a ház állítólag nem voksolt.

Pedig az függönyös terem volt, függöny adta bátorságos magánnyal, az a terem titkos volt, nagyon titkos.

Terembe tehát azóta se járok.

Teremben azóta csak egyszer jártam, igaz, az *hoki* volt, hazai jégközi, hazai publikummal, a közepében velem. S mert teremtorna volt, hát teremben zajlott, hullámozott a terem a publikummal, „te tetű!”, kiáltottam én is a bírónak egy kétvonalas les után, „meghalsz, görény!” dübörgött a tömeg, és öklét rázta hozzá, akkor én az első sorokig szaladtam le a székek között, „meghalsz, te mocsok!”, kiáltottam a bírónak, az épp a palánkhoz korcsolyázott, a tekintetünk összeakadt, alacsony, nagy fülű ember volt, arcán apró pattanásokkal, a mezén megfeszlett a szövet, szegényes volt és nevetséges, én végigmértem őt, ő is engem, kirojtosodott jambósapka volt rajtam és kint a bőrkabát, ezen mintha elmosolyodott volna, *hogyan nézel ki, barátom?* – mondta a tekintete, aztán elfordította a fejét, s továbbkorcsolyázott.

Akkor nekem el kellett volna szégyellnem magam, s kioldalogni a csarnokból, de hát ez teremtorna volt, komoly fődíjjal, kupával, s az a fészekmeleg is vagy micsoda; perc múltán már újra hullámozott a tömeg, „mocskos tetű, mocskos tetű”, s én ott álltam a publikum szélén, ha ugyan nem értelmetlenség az, hogy a publikumnak széle s közepe van.

Terem van, s ki-ki benne.